

MIKROEKONOMIKA I

Základy teorie a typologie
neziskových organizací

Opodstatnění existence neziskových organizací

1) Opodstatnění svobody sdružování

- **Brzdy svobody sdružování**

Konkurence vůči vládnoucí moci

Riziko „dát do hry“ demokratické svobody

Obava státní moci z růstu majetku NNO

Riziko zkosnatění činnosti organizace

Triumf zájmů jednotlivců nad obecnými zájmy

- **Charita a filantropie**

Kořeny dnešních neziskových organizací a opodstatnění jejich existence nelze vysvětlovat pouze v kontextu svobody sdružování.

U kořenů dnešních neziskových organizací stojí filantropie, stejně jako u kořenů charity.

- **Charita**

= (z lat. caritatem) označuje křesťanskou lásku

Charitativní organizace bývaly výsledkem či vyjádřením velkodušnosti či dobročinnosti. Postupně však dobročinné instituce začaly přecházet pod vliv státu.

- **Filantropie**

Z řeckého philanthropos – láska k lidem

= snaha pomoci motivovaná láskou k bližnímu
nachází vyjádření v neziskových aktivitách.

Základy teorie neziskových organizací

- **Teorie vládních a tržních selhání (teorie veřejných statků) □**

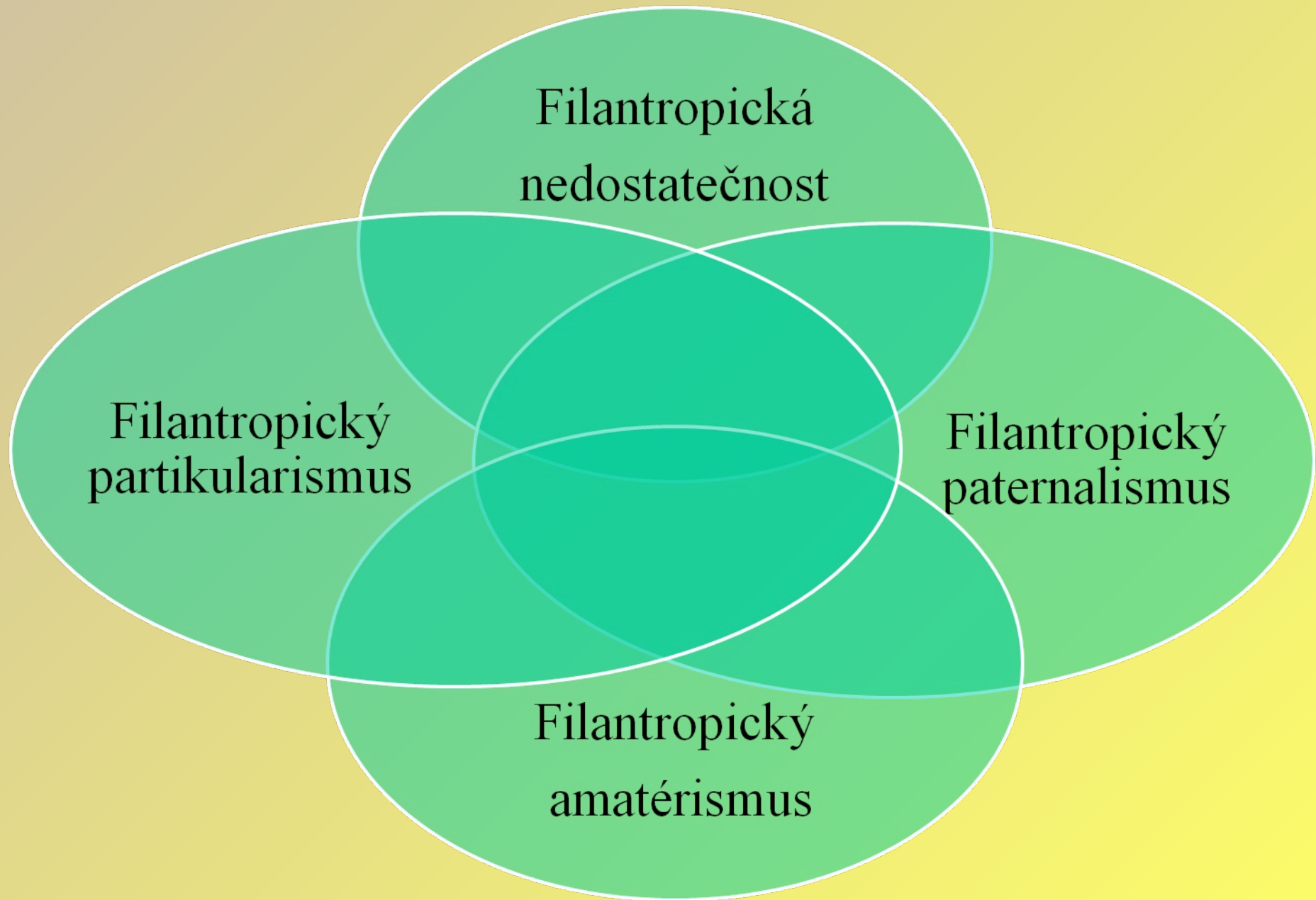
= tato teorie vychází z existence veřejných statků (je vzhledem k jeho charakteristikám vyřazen z tržního mechanismu – selhání trhu) □

= selhání státu spočívá v tom, že potřeby menšin mohou zůstat neuspokojeny.

- **Teorie informační asymetrie**

= selhávání smluvních vztahů, vycházející z informační asymetrie (spotřebitelé postrádají dostatek informací k posouzení kvality statků či služeb, které nakupují, spotřebovávají).

= základním problémem selhávání trhu i státu je problém asymetrické informace, tj. je těžké prověřit kvalitu služeb – NNO mají status důvěryhodnosti

Filantropická
nedostatečnost

Filantropický
partikularismus

Filantropický
paternalismus

Filantropický
amatérismus

Znaky NNO podle mezinárodně sdílené definice NNO (autory definice jsou americký sociolog L. M. Salamon a německý sociolog H. K. Anheier):

- **Organizovanost** (stálá, formalizovaná struktura)
- **Soukromý charakter a nezávislost na státu** (soukromoprávnost)
- **Nerozdělování zisku** (mezi členy a rozhodující osoby)
- **Samosprávnost** (vnitřní struktura)
- **Dobrovolnost** (ve smyslu „s účastí dobrovolníků“)

Vize, poslání, funkce a cíle

- **Vize**

= vypracování formulace vize je první krok pro založení organizace, úspěšné uplatnění poslání a vypracování strategického plánu.

= Charakteristika formulace vize:

- Hledí do daleké budoucnosti
- Její definice je krátká
- Je srozumitelná pro každého
- Popisuje neměnný stav

- **Poslání**

= ve srovnání s vizí má zcela konkrétní charakter
(ve vztahu k důvodům proč byla NO založena) □

= vyjadřuje modifikaci činností, které NO
realizuje

= definuje zaměření organizace ve vztahu k
dosažení předpokládaných užitků

Znaky poslání:

- Výstižné
- Odlišuje NO od jiných, podobně zaměřených
- Základem pro rozhodování o dlouhodobých cílech a strategii, základním kamenem pro úspěšné fungování NO
- Vychází ze základní filozofie neziskových organizací, tj. zajišťování potřeb občanů, které nemůže zajistit tržní sektor, u soukromých NO ani veřejný sektor

- Ctí morální zásady a altruistický pohled na svět
- Vychází z prokazatelných potřeb stanoveného segmentu občanů
- V případě potřeby se do poslání zahrnuje i tvorba zisku
- Musí být srozumitelné všem cílovým skupinám, vnějším subjektům – potenciálním dodavatelům fin. zdrojů,

- **V jakých dokumentech NO je poslání uvedeno?**
 - Žádost o registraci
 - Zakládací či zřizovací listina
 - Zápis do rejstříku či jiné evidence
 - Statut
 - Stanovy
 - Organizační řády
 - Výroční zprávy o hospodaření a auditu

- **Formulace poslání:**
 - Není upravena žádnou právní normou, je závislá na konkrétní organizaci a jejím charakteru.

◎ Funkce

= poslání organizace je naplňováno prostřednictvím funkcí, jejich výsledkem je:

- Produkce statků (služeb) nebo
- Podmínky pro produkci těchto statků (služeb) □
- **1) Primární funkce:** prostřednictvím svých činností je naplňováno poslání organizace (rozmanitý obsah činností, dle zaměření organizace – divadlo, veřejná správa, atd.) □

2) Sekundární funkce: zabezpečovací funkce,
tj.:

- Funkce personální
- Provozní
- Správní
- Komplexního hospodaření

3) Řídící funkce: v NO vykonávají tyto funkce pracovníci, kteří zároveň zabezpečují funkce primární

- **Cíle**

= jsou odvozeny od poslání

= stav, kterého má být dosaženo v určitém období

Kritéria členění funkcí:

1) Dle funkcí: cíle primárních funkcí,
sekundárních funkcí

2) Kritérium času:

- Dlouhodobé cíle (10 -15 let)
- Střednědobé cíle (3 – 10 let)
- Krátkodobé cíle (méně než 3 roky)
- Operativní cíle

3) Kritérium adresnosti: cíle jsou členěny podle organizačních útvarů až po jednotlivé pracovníky

- V jakých dokumentech jsou cíle uvedeny?
 - Koncepce rozvoje
 - Strategický plán
 - Věcný a finanční plán (na rok/čtvrtletí)

- **Užitky a efektivnost**

Vyjádření užitku v ziskových organizacích:

- Vyjádřen poptávkou spotřebitele po statku, který je produkován s využitím různých forem nabídky a s využitím tržní ceny

Vyjádření užitku v neziskových organizacích:

- Užitek je produkovaným statkům přiznán prostřednictvím veřejné volby nebo volbou, která je iniciována a charakterizována vzájemnou prospěšností, cena nemá důležitost
- Užitek představuje míra uspokojení potřeby uživatele měřená prostřednictvím výkonu a kvality statku

Ukazatele míry uspokojení potřeby si každá NO vytváří (např. rychlost vyřízení žádosti občana v organizaci státní správy, návštěvnost – divadlo) □

Užitek vyjádřený výše zmíněnými způsoby musí být jednak provázán s posláním a cíli organizace a posuzován i z hlediska efektivnosti fungování organizace jako celku.

- **Vnější faktory efektivity:**
 - Politické uspořádání společnosti
 - Fungování tržního sektoru
 - Konkurenční prostředí uvnitř veřejného sektoru
 - Financování NO podle jejich výkonů, kvality, užitku

- **Vnitřní faktory efektivnosti:**

- Věda a technika, tj. využití poznatků z vědních oborů (ekonomika, management, statistika) nebo technických oborů
- Struktura činností, tj. stanovení a analýza primární, sekundární a řídicí funkce
- Uplatnění všech forem dělby práce
- Kvalifikace pracovníků
- Iniciativa pracovníků

- Systém řízení, tj. hlavní faktor efektivnosti NO

- **Základní charakteristiky NO**

V ekonomické literatuře není charakteristika NO jednoznačně definována, proto vycházíme ze zákona č. 586/1992 Sb. o dani z příjmu:

= organizace charakteru právnické osoby, která nebyla zřízena nebo založena za účelem podnikání.

- **Jedná se o následující typy organizací:**

Nevládní neziskové organizace:

- Spolky a pobočné spolky (nově podle NOZ), dříve občanská sdružení a jejich organizační jednotky (podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů),
- Nadace a nadační fondy (dříve podle zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, nyní podle NOZ).
- Účelová zařízení církví, zřizované církvemi a náboženskými společnostmi podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností, v platném znění; dříve Církevní právnické osoby
- Obecně prospěšné společnosti podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech (nyní již zrušeného; existující obecně prospěšné společnosti však podle něj stále fungují)
- Ústavy (podle NOZ)
- Školské právnické osoby, registrované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a zahrnující ve významné převaze také církevní školy

Ostatní neziskové organizace:

- Zájmová sdružení právnických osob
- Obce, kraje
- Vyšší územně samsprávné celky
- Organizační složky státu a územních samosprávných celků (do r. 2001 rozpočtové organizace)
- Příspěvkové organizace
- Státní fondy

◎ Bohatost poslání a cílů NO a prorůstání jejich činností napříč občanskou společností vyvolává potřebu jejich systematizace podle následujících třídících znaků:

- 1) Kritérium zakladatele**
- 2) Kritérium globálního charakteru poslání**
- 3) Kritérium právně organizační normy**
- 4) Kritérium financování**
- 5) Kritérium charakteristiky realizovaných činností (oborové členění)**

3) Kritérium právně organizační normy:

- a) Organizace založené podle zákona č. 171/2012 Sb, kterým se mění zákon č. 218/2000 Sb. Rozpočtová pravidla a č. 250/2000 Sb. O rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.
- b) Organizace založené podle ostatních zákonů platných pro neziskové organizace.
- c) Organizace založené podle zákona č. 89/2012 Sb. Nový občanský zákoník.